

PLATON'UN RUHUN ÖLÜMSÜZLÜĞÜ DÜŞÜNCESİNİ PHAİDON DİYALOGUNDA TEMELLENDİRİŞİ

Metin BECERMEN

Phaidon diyalogu, Platon'un 'ruhum ölümsüzlüğü' düşüncesini ve buna bağlı olarak 'pay alma' sorununu ciddi bir şekilde ilk defa ele aldığı bir diyalogdur. Diyalog, bir tiyatro oyununun sergilenmesi gibi şekillenir. Ölmek üzere olan Sokrates, mutlu bir adam portresi çizer. Ama bunu, ruhun ölümsüzlüğüne yürekten inandığı için yapar. Beden ve bedensel şeyler yok olup giderken, ruh ve ruhsal olan şeyler yok olmazlar. Bu nedenle ruhumuzu ölümsüz olan şeylerle doldurmalıyız. Ayrıca, Platon'a göre, biz iyi bir yaşam sürdürdüğümüz zaman bunun ödülünü alırız.

Açılış Sahnesi:

Konuşma, Ekhekrates'in Phaidon'a, Sokrates'in baldıran zehrini içtiği zaman bizzat orada mı olduğunu, yoksa olayı başkasından mı duyduğunu sormasıyla başlar. Phaidon'un bu soruya yanıtı orada olduğu şeklindedir. Ekhekrates, bunun üzerine, Sokrates'in ölümünden önceki anlarının ve nasıl öldüğünün anlatılmasından memnun kalacağını dile getirir. Uzun zamandır Philus'tan Atina'ya kimsenin kalmak için gelmediğini ve Sokrates'le ilgili yaşananlar hakkında bu nedenle bilgi alabilecekleri kimse olmadığı için, zehri içerkenki durumu hakkında yeterli bilgi sahibi olamadıklarını söyleyen Ekhekrates, Sokrates'in ölüm kararının neden uygulanmadığını sorar. Phaidon da Atinalılar'ı kutsal bir görevle Delos'a götüren geminin, kararın verilmesinden bir gün önce limana demirlediğini belirtir. Bu, ünlü ondörtlerle seyahat eden Theseus'un kendilerini kurtardıklarına inanan Atinalılar'ın söz ettiği gemidir. Böylece her yıl, Apollon'a kurban adamak için bu gemi Delos'a gönderilir. Gemi dönünceye kadar hiç kimsenin öldürülmemesi konusunda da bir yasa olduğu söylenir. Bazen de rüzgar karşı yönden estiği için, geminin kentten ayrılması uzun zaman alabilir.

Öte yandan Ekhekrates, ölüm anını ve o sırada arkadaşlarından kimlerin yanında olduğunu anlatmasını ister. Phaidon, çok sayıda arkadaşının Sokrates'in yanında olduğunu söyler. Bunun üzerine Ekhekrates, işi yoksa eğer olanları anlatmasını Phaidon'dan ister. Phaidon, oraya vardığında farklı bir duygu hissettiğini, bir arkadaşının ölüm anında yaşanabilecek bir duygu yaşamadığını söyler. Çünkü Sokrates, mutlu bir adam izlenimi verir. Bu durum da Phaidon'u etkiler. Herkes gibi, kısa bir süre sonra ölecek olan Sokrates için gözyaşı da döker. Ekhekrates'in kimlerin Sokrates'in yanında olduğunu sorması üzerine, Phaidon, orada yabancıların da olduğunu söyler. Ekhekrates, Phaidon'dan her şeyi anlatmasını ister. Böylece Phaidon, başından sonuna kadar her şeyi anlatacağını söyleyerek söze başlar. (57a-59c).

Buna göre, geminin bir gün önce Delos'tan ayrılmış olduğunu öğrenmiş olduklarından, duruşmanın olduğu gün mahkemede buluşmuşlardır. Burada kapıcıdan, otoritelerin Sokrates'i zincirlerinden çözmekte ve ona bugün öleceğini bildirmekte olduklarını öğrenirler. İçeri girdiklerinde, zincirlerinden yeni çözülmüş olan Sokrates'in yanında karısının olduğunu görürler. Karısı onları

görünce ağlamaya başlar. Sokrates'te, bunun üzerine, Kriton'dan onu dışarı çıkarmasını ister (59d-60a).

Ön Konuşma:

Daha sonra Sokrates, ayaklarını ovuşturmaya başlar ve haz ile acının ilişkisine değinir. İkisi aynı anda insanda varolmamaktadırlar. Biri varken diğeri yoktur. Kebes'in Sokrates'e, Aisopos'un öykülerini hapisanede nazıma çevirip Apollon'a yönelik ilahi ve şiir yazmasının nedenini sorar. Çünkü, Sokrates, hayatı boyunca hiç beste yapmamıştır. Bunun üzerine, Sokrates; müzik yapmaya rüyalarında gördüğü birisinin ona müzik yapmasını söylediği için başladığını söyler. Sokrates için en yüksek müzik felsefedir. Apollon festivali bittiğine göre, düşün ona genel olarak müzik yap diye buyurduğunu düşündüğü için bu buyruğa uyarak müzik yapmıştır. İlk şiirini de Apollon'un şerefine yazar. Ama ozan fanteziyle ilgilendiği için -Sokrates böyle yapmaz- Aisopos'un yazılarından hareketle şiirlerini oluşturur.

Simmias, Evenos'un bu öğüdü tutamayacağını söyler. Sokrates ise onun bir filozof olup olmadığını sorar. Çünkü, eğer bir filozofsa, sözünü tutacaktır. Öte yandan Sokrates, insanın kendi canına kıymasının günahkarca bir eylem olduğunu belirtir. Bunu söylemekle, kendi eyleminin bir intihar olarak kabul edilemeyeceğini ifade etmektedir. Kebes'in insanın kendi canına kıymasıyla filozofun ölüm yolundan geçmeye hazır olması arasındaki farka ilişkin bir soru sorması üzerine, ölüm ve 'öte dünya' üzerine bir tartışma başlar (61 b-e). Sokrates, ölümün bazı zamanlarda ve bazı durumlarda yeğlenebilir olmasının ahlaksal olarak haklı bulunması gerektiğini ve bunun bir açıklamasının olabileceğini belirtir. İnsanın bedeni ruhu için bir hapisanedir. Tanrılar bizim bekçilerimizdir ve bizler de tanrıların iyeliğindediriz. Bu nedenle intihar eden birisi tanrılar tarafından cezalandırılır. Ona göre tanrı, insanı, bunu yapmak zorunda bırakıncaya dek bu yapılmamalıdır (62 a-c). Sokrates, burada, kendi durumuna açıklık getirmek ve kendisine dayanak sağlamak için, tanrıların insanların bekçileri oldukları öğretilerinden faydalanır.

Kebes, bu noktada, söylenenlere itiraz eder. Çünkü insanların en bilgesinin bu iyelikten vazgeçmesi doğru bir şey olarak görünmemektedir. Akıllı bir adam, kendinden daha iyi biriyle kılmak ister. Bu nedenle bilgeler ölümden nefret ederler, budalalar ise onu severler. Oysa bu bir çelişki doğurur. Kebes'in bu söylediklerine Simmias'ta katınca, Sokrates, iyi insanlar topluluğuna katılmayı umduğunu ve tanrılarının yanına gitmekte olduğunu ifade eder (62 d-63c).

Şimdi, burada, Sokrates'in bu söylediklerinden hareketle, ölmekte olan bir adamın, ölmeden önceki durumunu ortaya koyan bir konuşmayla karşı karşıya olduğumuz düşünülebilir. Ama böyle bir psikolojik çözümleme Sokrates'in/Platon'un söylediklerini anlamamızı engeller. Çünkü Platon, bu diyalogda sadece ölüm hakkındaki düşüncelerini dile getirmez. Ayrıca, Sokrates, hem tarihsel olaylardan hem de diyalogda anlatılanlardan bildiğimiz kadarıyla, önündeki birçok seçeneği bir tarafa bırakıp baldıran zehri içerek ölmeyi seçmiştir. Bunun için burada yaşananları ve söylenenleri, ölüm konusuna farklı bir yaklaşım sergilenmesi bağlamında ele almalıyız.

Tartışma:

Sokrates, daha sonra, yaşamını felsefeyle geçirmiş birisinin, ölüm anında, niçin büyük nimetler elde etmeyi ümit ettiğini açıklayacağını söyler. Filozoflar, ona göre, ölüm için hazırlık yaparlar. Dolayısıyla bu kişilerin, ölüm anında yakınıp durmaları saçma olur. Simmias'ın, filozofların ölmeyi istemelerini birçok kişinin aptallık olarak göreceğini belirtmesi üzerine Sokrates, çoğunluğun filozofların hangi anlamda ölmeyi arzuladıklarını bilemeyeceğini belirtir. Ölmek ruhun bedenden ayrılmasıdır. Filozof için yeme-içme gibi hazlardan ziyade, ruhsal hazlar daha uygundur. O, bedenine hazlarına kulak asmaz. Genel olarak, filozofun bedenden uzaklaşıp ruh üzerine yoğunlaştığı söylenebilir. Filozof, bu nedenle, ruhunu, bedenle olan birliğinden kurtarma konusunda diğer insanlardan ayrılır. Çoğunluk, bedensel hazlardan uzak duran bir yaşamın yaşanmaya değer olmadığını, böyle yaşayan birisinin de ölü gibi olduğunu düşünür. Öte yandan duyular, bilgi elde etmede güvenilir değildirler. Ruh, doğruluğa bedenle olan birlikteliğiyle ulaşmaya çalıştığında yanılgılara düşer. Gerçekliğin herhangi bir parçası, ancak, akıl yürütme yoluyla anlaşılabilir. Ruh, bedenle olan ilişkisini en alt düzeyde tuttuğu zaman varolanı kavrar. Burada, filozofun, ruhu bedenden kurtularak kendisiyle olmaya çalışır (64 a-65 d).

Adil olan, güzellik, büyüklük gibi şeylerin tam bilgisine, beden aracılığıyla değil, onlar üzerine düşünölmeye başlanıldığında ulaşmak mümkün olur. Bir nesneye, duyulardan uzaklaşıp düşünceyle, gerçekliğin her parçasına bedenden ve duyusal olandan kurtularak yaklaşan kişi doğruluğa ulaşır. Beden ruha eşlik ettiği zaman hiçbir şekilde doğruluğa ulaşamayız. Hastalık durumunda, aşk, korku gibi duygular içerisinde beden bizi yanlış yönlendirir. Zenginlik ve refah elde etme isteği de bedenini bizi köleleştirmek istemesi yüzündendir. Böylece beden, felsefe için bize boş zaman bırakmaz. Beden, bizi yanlış yönlendirmesinin yanında araştırmalarımızın her anında işe karışır. Öyleyse bir şeyin saf bilgisine ulaşmak istiyorsak bedenden kurtulmamız gerekir. Bu şekilde bilgelik, öldükten sonra bizim olacaktır. Çünkü bedenle birlikteyken, hiçbir zaman, bir şeyi saf olarak bilemiyoruz. Böylece şu iki durumdan biri doğru olur: 1- Bilginin elde edilmesi bizim için imkansızdır. 2- Bilgi, ancak, ölümden sonra bizim olabilir. Sonuç olarak, bedenle olan ilişkimizi ortadan kaldırdığımız zaman bilgiye ulaşabiliriz. Doğruluğun bilgisine ancak bu şekilde ulaşmayı umut edebiliriz. Bu söylenenler doğruysa, Sokrates'in, gideceği yerde, bütün bir yaşam boyu peşinden koştuğu şeylere ulaşması mümkündür. Ama bu, yalnızca Sokrates'in ayrıcalığı değildir. Bu yolculuğu, zihnini saflaştırmış birisi de yapabilir. Saflaştırma, ruhun bedenden kurtulup kendisine dönmesine alıştırılmasıdır (65 e-67 c).

Sokrates'e (Platon'a) göre, ölüm ruhun bedenden ayrılması, kurtulmasıdır. Bu kurtuluş için çalışanlar filozoflardır; filozofu ilgilendiren tek şey ruhun bedenden kurtuluşu ve ayrılışıdır. Filozofların, bedenleriyle olan ilişkileri sonucunda bağımsızlık elde ettikleri anda, bir korkuya kapılmaları mümkün değildir. Birçok insan Hades'te sevdikleriyle karşılaşmayı umut eder. Filozoflar da bilgelige, tam ve ger.ek anlamıyla orada ulaşacaklarına inandıklarından, ölümden sonra korkmaları

saçma olurdu. Sokrates, ölüm anında yakının birisinin gerçek anlamda filozof olmadığını belirtir. Cesaret ve ölçülülük filozofun temel niteliklerindedir. İnsanlar arasında ölümü sessizce kabullenenler daha büyük kötülüklerden korktukları için bunu yaparlar. Dolayısıyla, sanılan aksine bunlar cesur insanlar değildir. Ölçülü olarak adlandırılan insanlar, başka bir haz türünden vazgeçmemek için, bazı hazlardan sakınırlar. Hazlar tarafından yönetilmeyi ölçsüzlük olarak adlandıran bu kişilerin de, gerçekte sakındıkları şey başlarına gelir. Bunlar ölçülülüğü, ölçsüzlükten dolayı elde ederler. Ama bütün değiş-tokuşlarımız bilgelik için olursa, gerçek anlamda bu erdemlere ulaşırız. Sokrates için bunun aksi kölelere özgü bir şeydir. Bilgelik kendisi arınmayı sağlayan bir ayındır. Dolayısıyla gizemli ayinlerle ilgili gelenekleri kuranlar, gerçekte her gün görülen insanlar olmayıp, tam da bu söylenenleri dile getirirler. Gerçek anlamda esinlenmiş olanlar felsefeyi doğru biçimde yapanlardır. Sokrates; hayatı boyunca bu kişiler arasında olmak için çalıştığını, bunun gerçekleşip gerçekleşmediğini ise gideceği yerde öğreneceğini söyler (67 d- 69 e).

Sokrates, şimdilik konuşmasını bitirir. Kebes'in birçok kişinin ruhun bedenden ayrıldıktan kısa bir süre sonra uçup gittiğini ya da öldüğünü düşündüklerini belirtir. Ruhun, insan öldükten sonra varolduğunu ve güç ve bilgi söylemek bir temellendirme, bir argüman gerektirmektedir. Bu noktada ruhun ölümsüzlüğüyle ilgili tartışma başlar.

İnsanların ruhlarının öldükten sonra Hades'te varolup varolamayacağıyla ilgili soruya karşılık olarak Sokrates, eski bir öğretiyeye gönderme yaparak ruhların Hades'ten geldiği açıklamasını yapar. Bunun için ruhlar 'öte dünya'da varolmalıdırlar. Burada olmayan ruhlar doğamazlar. Eğer yaşayan ruhların ölümlerden geldiğinin doğruluğu gösterilebilirse bu bir kanıt olacak; yalnızca yeni bir argüman aranacaktır. Bu noktada bütün canlıların varlığa geliş süreci anlatılır. Buna göre, gerçekte varolan her şey varlığa karşıtıdan gelir savı sorgulanmaya değerdir. (adaletin adaletsizlikten gelmesi gibi) Daha büyük, daha küçük olan varolduğu için varolur. Büyük olan önceden daha küçüktü ama şimdi daha büyük oldu deriz. Tersisi durumda da tersi olacaktır. Burada iki ayrı varlığa geliş süreci vardır. Bunlar arasında bir artma ve azalmadan söz edilebilir. Karşıt çiftler karşıtlarından gelirler ve karşıtlarına dönüşürler. Dolayısıyla yaşamın da bir karşıtı olmalıdır. Bu da ölümdür. Böylece bunların da karşıtları sayesinde meydana geldikleri görülür. Sokrates şimdi uyuma-uyanık olma gibi iki karşıtı alır ve bunları inceler. Bunların birbirlerinden varlığa gelmektedirler. Ölüm ve yaşam da aynı şekilde varolurlar.Ölü olandan canlı olan, canlı olandan da ölü olan meydana gelir. Bunun için yaşayan insanlar Hades'ten gelmektedirler. Ölüm burada açıkça varolduğu için karşıtı olan yaşama yeniden gelmenin araştırılması gerekmektedir. Eğer yeniden doğum varsa yaşayan insanlar ölümlerden meydana geleceklerdir. Dolayısıyla ölü insanların bulunduğu ve yaşama buradan geldikleri bir yerin olması gerekir. Bu dairesel bir süreç olsaydı, hep aynı tecrübe yaşanacak ve şeylerin varlığa gelişi son bulacaktı. Ayrıca her şey birleşmiş olsa, Anaksagoras'ın belirlediği gibi her şey birarada olur. Her şey ölseydi hiçbir şey yaşayamazdı. O halde yeniden yaşama dönüş vardır. Yaşayan insanlar da ölümlerden doğarlar. Ölümlerin ise ruhları vardır. Sokrates bu noktada Menon diyalogunda dile getirmiş olduğu

öğrenmenin anımsama olduğu tezini yeniden gündeme getirir. Öğrenme anımsamaysa eğer, öğrendiğimiz şeyleri daha önceki zamanda ve yerde öğrenmiş olmalıyız. Böyle bir yerin varolması da ruhun ölümsüz olduğu görüşünü destekler (70 a-73a).

Simmiyas'ın, Sokrates'ten, anımsamaya ilişkin daha doyurucu bir açıklama yapmasını istemesi üzerine, anımsamaya ilişkin tartışma daha derinlemesine incelenmeye başlanır.

Anımsama,anımsanan şeyi daha önce öğrenmiş olmaktır. Algılamayla bir şeyin bilgisine ulaşan biri, farklı bir bilginin nesnesinin de olabileceğini düşünebilir. Bir aşık bir çalgı olan liri hatırladığında, onu çalan genci de hatırlar. Bu bir anımsamadır. Anımsama, üzerinden uzun bir zaman geçen ve onun üzerine düşünmediğimiz bir şey için geçerlidir. Bir şeyden hareketle bir başka şeyi anımsamak mümkündür. Bir şeyin anımsanmasına ya ona benzeyen ya da ona benzemeyen bir şey neden olur. Burada bir nesneyle onu hatırlatan nesne arasındaki benzerliğin eksik mi yoksa tam mı olduğunu da sorarız. Eşitlik diye bir şeyden söz ederken iki nesne arasındaki eşitlikten başka bizzat eşitliğin var olduğunu da dile getiririz. Eşitliğin kendisine eşit olan nesnelere hareketle ulaşılır. Eşit olan şeyler, bazen insanlara eşit değilmiş gibi görünür. Öte yandan eşit olan şeylerle eşitlik farklı şeylerdir. Bir kişinin bir şeyi gördüğü zaman, ona benzeyen ya da benzemeyen şeyleri düşünmesi anımsamadır. Eşit olan şeylerle eşitlik arasındaki bilgide eksiklik vardır. Bir kişinin bir nesneye baktığında, o nesnenin aslında eksik olduğunu dile getirmesi, eksik olarak benzediğini söylemesi, bu şeyin bilgisinin daha önceden kazanılmış olmasını zorunlu kılar. Eşit olanın bilgisini, eşit olan şeylerin bu eşit olana benzemeye çalışmasına bakarak, önceden edinmiş olmamız gerekir. Bu durum bütün duyu algıları için geçerlidir. Eşit olan bütün duyu nesnelere eşit olana yönelirler. Bu nedenle eşit olanın bilgisini daha önceden öğrenmiş olmamız gerekir. Şeyleri işitmeye, duymaya doğuştan başlarız. Dolayısıyla eşit olanın bilgisini önceden öğrenmiş olmamız gerekir. Kazandığımız bu bilgiyi unutmamışsak eğer, ona yaşamımız boyunca sahip olmamız gerekir. Çünkü bilmek, bir şeye ilişkin olarak kazanmış olup da unutmuş olduğumuz şeyleri anımsamaktır. Doğuştan önceki bilgiyi doğuş anında yitiriyorsak, daha sonra da duyularımızı uygun nesneye yöneltip eski bilgiyi kazanıyorsak, bu anımsama olacaktır. Eğer bir şeyden bir başka şeyin öğrenilmesi olanaklıysa; 1- Ya her şeyi bilerek doğuyoruz. 2- Ya da bazı kişiler öğrenip anımsıyor (73 b-76 b).

İnsanlar bir zamanlar öğrendiklerini anımsarlar Sokrates (Platon'a) göre. Bu anımsanan şeylerle ilgili bilgiyi de doğmadan önce kazanırlar. Ruhlar bedene girmeden önce bilgiye sahip olur. Bütün bu söylenenler doruysa ruhumuz gibi Güzel, Adil gibi gerçekliklerin de biz doğmadan önce varolması gerekir. Simmiyas ve Kebes'in ruhun öldükten sonra da varolduğunun kanıtlanması gerektiğini söylemeleri üzerine Sokrates, bunların zaten kanıtlanmış olduklarını belirtir. Çünkü daha önce de ifade edildiği gibi yaşayan her şey ölü olandan meydana gelmekteydi. Dolayısıyla ruhun ölümsüzlüğü zaten kanıtlanmış oluyordu. Bu konu üzerinde yine de durulur. Çünkü her şeye karşın ruhun öldükten sonra dağılmadığının gösterilmesi gerekmektedir. Çeşitli bileşenlerine ayrılabilen şeyler, çeşitli şeylerden bir araya gelmişlerdir. Bundan ayrı tutulabilecek şeyler bileşik olmayan

şeylerdir. Bileşik şeyler de durağan olmayıp farklı zaman ve yerlerde farklıdır. Güzel, Eşit vb.'nin duyularla algılanabilir olması mümkün değildir. Bunlar ancak zihnin akıl yürütmesiyle kavranabilir. Bunları görmek mümkün değildir. Varlıkların bir kısmının görülebilir, bir kısmının da görülemez olduğunu söyleyen Sokrates, görülebilir olanların hareketli, görülemez olanların da durağan olduklarını belirtir. Bizler de ruh ve bedenden oluştuğumuza göre, beden görülebilir olanlara, ruh ise görülemez olanlara benzer ve yakındır. Ruhun bedensel olan şeyi araç olarak kullanması ise bir şeyi duyu- algısıyla incelemektir. Beden burada ruhu değişebilir olana doğru sürükler. Böylece ruh karmakarışık olur. Ruh bedenden kurtulup kendi başına kaldığında, idealar dünyasına, ölümsüz, saf, ebedi varlıkların dünyasına geçer. Ruh, bunu başarabildiği oranda, sallantıdan ve yanılığdan kurtulur. Ruhun bu haline 'seyre dalma' ya da bilgelik denir. Ruh değişmez şeylere, bedense değişen şeylere benzer. Ruh ve beden birliktedir olduğu yerlerde birinin efendi, diğerinin ise köle olması gerekir. Tanrısal olan doğal olarak yönetmek ve önderlik etmek, ölümlü olan ise yönetilmek ve hizmet etmek durumundadır. Ruh tanrısal olana bedense ölümlü olana benzer. Kısa sürede yok edilebilir olmak beden için, tümüyle yok edilemez olmak da ruh için uygundur. İnsan öldüğü zaman bedeni parçalanıp dağılır, ama Hades ülkesine giden parçası yani ruhu parçalara ayrılmaz. Dünya üzerinde bedenle ilişkisini olabildiğince uzak tuttuğu ölçüde bedenden hiçbir şey götürmez saf ve katışıksız olur. İşte bu sağlık halı, değişmez bir amaç olarak kabul eden ruh, gerçek felsefenin peşinden koştuğu ruhtur. Bu yönüyle felsefe, ölüm için alıştırma ve hazırlık yapmaktan başka bir şey değildir. Böylece ruh, tanrısal, görülemez ve ölümsüz olana gider. Böyle bir ruhun da mutlu olmak için birçok nedeni vardır. Diğer yandan, bedenle bağı koparmamış olan ruh, saf olarak kalmaz. O bedenle olan birlikteliğinden dolayı cisimsel olanla dopdoludur. Bunlar kötülerin ruhlarıdır ve cisimsel arzularından dolayı bir başka bedene hapsedilinceye dek dolaşır dururlar (76 d-81 e).

Sokrates (Platon), bütün ruh tiplerinin daha önceki yaşayışlarına uygun yerlere gideceğini belirtir (82 b). Ama yalnızca bilgeliğin peşine düşmüş ruhlar tanrılar topluluğuna katılabilir. Bilgeliğin peşinden koşan kişi, felsefeye aykırı düecek bir yaşayışa uymayarak, felsefenin gösterdiği saflaşma yolunda ilerler. Felsefe, insanı, bedenini oluşturduğu hapisneden kurtarır ve onun özgürleşmesini sağlar. Haz ve acıya bağlı birisi bu duygularının nesnelere gerçek sayar. Böyle olunca da ruh bedene daha çok bağlı kalır. Bir filozofun ruhu ise, ruhun kurtuluşunu temin etmektedir. O, hazların etkisini, akli ve değişmez olanı rehber olarak yumuşatacaktır. Ruhun bunlardan beslenmesi de rüzgar tarafından serpiştirilmesine engel olacaktır (82 c- 84 b).

Tartışmanın bu noktasında Simmias, Kebes'in tekrardan, ruhun ölümden sonra da varolmasının halen sorunlu olduğunu söylemeleri üzerine Sokrates, yaşlı dokumacı örneğini verir. Yaşlı dokumacı bir gün ölür ve birisi onun paltosunun halen varolduğunu söyler. Oysa dokumacı, dokumakta olduğu en son paltodan önce, ama dokuduğu paltolardan da sonra ölmüştür. Bu ruh-beden ilişkisine de uygulanabilir. Burada ruh çeşitli bedenler eskitecek ve son bedenden önce ölecektir. Beden de hemen çürüyecektir. Dolayısıyla, Sokrates'e göre, bu argümandan hareketle, ruhlarımızın bir

yerlerde varolduğunu söylemeliyiz. Bu nedenle, ruhun son bedenden sonra da ölmediği kanıtlanmadıkça, ruhun bedenden ayrıldığında yok olacağı kabul edilmiş olunur (87 a- 88 b).

Phaidon'un anlatımı bu noktada kesilir. Konuşma yeniden başladığında ise, argüman üzerinde durulur. Sokrates, genel olarak, argümandan ve akıl yürütmeden nefret edilmesine dikkat çeker. Bu , ona göre, insanlıktan nefret etmeyle aynı kaynaktan çıkar. Bir kişi, bir argümanı nasıl değerlendireceğini bilmeksizin, doğru olduğuna inanır ve daha sonra da yanlış olduğuna karar verir. Bu tecrübe de birkaç argümanda yinelenir. Böylece bu kişiler, her şeyin bir akıntıda olduğunu söylerler. Sokrates (Platon), argümanlar arasındaki tartışmada suçlamanın, kişiden çok argümana yöneltildiğini ifade eder. Burada, argümanlarla, sanki sağlam bir şey elde edilemeyecekmiş duygusundan uzaklaşmak gerekir. Sokrates ise, kendisinden çok argümanlarına kulak verilmesini ve dikkat edilmesini ister (90 e- 91 c).

Argümanla ilgili tartışma burada sona erer ve tekrar ruhun anımsama olduğu savı gündeme gelir (92 a). Ruhlarımız, bedenlerimize hapsedilmeden önce bir yerlerde varolmalıdır.

Şimdi de ruhun bir uyum olduğu düşüncesi ele alınıp irdelenir. Uyum, kendinden meydana geldiği şeyleri yönlendirmez, onlara uyar. Her uyum ne kadar tam olursa o kadar uyum(lu) olur. Eksiksiz yapılırsa tam bir uyum ve akort olacaktır. Az olması durumunda tersi söz konusu olacaktır. Bir ruhtan bilge ve erdem sahibi, diğerinden budala ve kötü diye söz edilir. Yukarıda hiçbir ruhun bir başka ruhtan daha fazla ya da daha az ruh olmadığı kabul edilmişti. Bu ise, hiçbir uyumun diğerinden daha fazla ya da daha eksikli olmadığı anlamına gelir. Bu böyle ise, hiçbir ruhun hiçbir ruhun diğerinden daha fazla akort edilmediği de onaylanır. Böylece o, uyum ya da uyumsuzluktan daha fazla pay almaz. Ruh bir uyumsa, hiçbir ruhun hiçbir zaman kötülükler pay alamayacağını söylemek daha mantıksal olur. Çünkü, tam anlamıyla bir uyum olan uyum uyumsuzluktan pay alamaz. Tam anlamıyla bir ruh olan ruh da kötülükten pay alamaz. Bütün bu nedenlerden dolayı ruhun bir olmadığı görülür (93 a- 94 c).

Sorular tekrarlanınca Sokrates gençliğinden bir örnek vererek konuyu tekrar inceler. Buna göre, Sokrates gençliğinde, bir şeyin varlığa gelmesinin nedenleri ve niçinleriyle ilgili sorular sormuştur. Önceden bildiği şeyleri de sonradan bilmeme durumuna gelmiştir (96 a-d).

Anaksagoras'a gönderme de bulunarak, zihnin her şeyi düzenlediğini kabul eden Sokrates, (zihnin) her şeyin nedeni olduğunu ifade eder. Bu nedenle, bir kişi herhangi bir şeyin nedenini sorduğunda, en yüksek iyiyi düşünmelidir. Bu, en kötüyü bilmeyi de beraberinde getirir. Sokrates, güneş tutulması anındaki kişilere benzemek istemediğini belirtir. Çünkü o, şeyleri önermelerle araştırmaktadır. Her bir durumda en sağlam önermeyi (tanımı) çıkış noktası olarak alıp, onunla uyuşan şeyleri doğru olarak kabul etmek gerekir (97 c- 99 e).

Pay alma sorununa tekrar dönüldüğü bu noktada, güzel olan bir şeyin Güzel'in kendisinden pay aldığı için varolduğu belirtilir. Bu her türden şey için geçerlidir. Bir şeyi güzel yapan şey, güzelin

kendisinin ondaki mevcudiyeti, yani ondan pay almasıdır. Güzel olan her şey güzelin kendisinden dolayı güzeldir. Büyük ve daha büyük şeyler de büyüklüğün kendisinden dolayıdır (100 b-e).

Sokrates (Platon), karşıtların birbirlerinden dolayı var olduklarını, ama hiçbir zaman birbirlerine dönüşmediklerini belirtir. Sıcak ve soğuk, ateş ve kardan farklıdır. Sıcak kara ve soğuk ateşe yaklaştığında, ya yok olup gidecekler ya da özelliklerinde bir değişme olacaktır. Tek olan şeyler de tek olandan farklıdır. Ama yine de tektirler. Tekle çift birbirlerinin karşıtıdır (103 d-105 b). Bedende bulunup onu canlı kılan ruhtur. Ruh, denetim altına aldığı şeye yaşam verir. Yaşamın karşıtı da ölümdür. Öte yandan ruh ölümsüzdür. Ölümsüz olan yok olmayı kabul ederse yok olmaya karşı hiçbir şey duramaz. Ölümsüz olanın yok edilemez olduğu kabul edildiğinde, ruhun da yok edilemez olduğu kabul edilmelidir. Ölüm, insana yaklaştığı zaman onun ölümlü parçası ölür, ancak ölümsüz parçası ölmez. Bu noktada bir anlaşmaya varılır. Ruh ölümsüzse ona bütün yaşam boyunca özen gösterilmelidir. Ölüm bir son değildir. Ruh Hades'e göçerken yaptıklarıyla gider (105 d-107 d).

Mitos'un Anlatımı:

Sokrates (Platon) daha sora bir mitos anlatmaya başlar. Bu mitosta tanrıların yaşadığı gökyüzünü ve insanların yaşadığı yeryüzü ile ruhların ölümden sonra gittikleri Hades'i, bu bağlamda da iyi ve kötü ruhların nelerle karşılaştıklarını anlatır. Yeryüzünün görünüşü, yukarıdan bakan birisi için on iki parçalı meşin toprak gibidir. Bu toprak bazı renklerle bezenmiş gibidir. Bizim hiçbir zaman göremeyeceğimiz kadar çok renk vardır. Yeryüzünün bu alacalı haline çiçekler, ağaçlar vb. eşlik eder. Bu dünyanın küçük taşları, bizim değerli dediğimiz taşlar, beyaz akikler ve zümrütler gibi birçok kaya parçasıdır. Fakat gökyüzünde taşlar daha değerli ve daha güzeldir. Bunun nedeni, bu bölgelerin taşlarının arık olmalarıdır. Yeryüzüne gelince, o bütün bu süslerden başka altın, gümüş ve buna benzer birçok şeyle de süslenmiştir. Böylece yeryüzü, birçok esenliği hak eden seyirciler için meydana getirilmiş bir yapı arzeder. Su, yeryüzünden geçerek diğer taraftaki akıntılara karışır ve önüne çıkan ırmak yataklarını doldurur. Okyanus çöllerden geçer ve yeraltından akıp Akheron gölüne dökülür. Ölümlerin ruhlarının çoğu buraya gider. Buralara varan ölümlerin hepsi yargılanır. Namuslu ve dindar bir yaşamı seçmiş olanlar tekrar yeryüzüne gönderilirler. Orta halli bir yaşamları olanlar kendilerini göle taşıyacak olan kayıklarla Akheron yoluna koyulurlar. Kaldıkları yer orasıdır. Aldıkları cezalarla işledikleri suçlardan affa uğrarlar. Yaptıkları iyi şeyler için de hak ettikleri mükafatları alırlar. Suçlarının büyüklüğü yüzünden uslanmaz olanlar, defalarca kanunlara karşı gelip insanları öldürenlerin payına, içinden asla çıkamayacakları Tartaros'un içine atılmak düşer. Suçlarının kefareti mümkün görülmez, örneğin, anne ve babalarına karşı gelenler de Tartaros'un içine atılırlar. Anne ve babalarına yaptıkları için pişmanlık duyuncaya kadar burada kalırlar. Ama hayatlarını iyi ve tanrının istediği gibi geçirenler yeryüzünün bu aşağı bölgelerinden kurtulurlar. Sokrates'e göre bu nedenle kişiler bu sözlere yani mitosa inanmalı ve yaşamda bilge, ölçülü ve doğru olmayı amaç edinmelidir (110 b-115 c).

Diyalog, Sokrates'in ölüm anının anlatıldığı bir sahneyle sona erer.

Sonuç:

Bu diyalogunda Platon, filozofun ölümden korkmamasını temellendirirken, (içinde yaşadığı) bu dünyada nasıl bir yaşam sürmesi gerektiğini de ortaya koymaktadır. Bu dünyada iyilik yapan insanların ruhları, Hades diyarında ödüllendirileceği ve kötülük yapanların ruhları da cezalandırılacağı için, (bu dünyada) iyi yaşamak ve böylece ölümden korkmamak gerekmektedir. Filozof, bütün bunların hepsini bedensel olan hazdan uzak durarak yapabilir. Bu nedenle bedensel hazlardan uzak durmak ve ruhsal hazlara yönelmek gerekir.

Kaynakça

Plato's Phaedo, A Translation of Plato's Phaedo with Introduction, Notes and Appendices, R.S. Bluck, Reprinted in 2000 by Routledge, London.